

**ISTORIJA PLESA**

**u 10 datuma**

U dve kratke priče o istoriji plesa u XX veku ispričanoj kroz prelomne datume i ključne naslove, kroz najveća imena i njihova dela, sažeta je i istorija savremenih plesnih scena u Srbiji, Makedoniji i Hrvatskoj, ali i skrivena istorija jedne saradnje između francuskog Tuluzua i Beograda. Zahvaljujući neverovatnoj toplini i posvećenosti Pola Erika Labrosa iz uprave, Marion Mizak, pedagoškinje i umetnice, i Peca Vile-sarna, zaduženog za rad sa publikom, koji rade u Nacionalnom centru za razvoj koreografije (CDCN) u Tuluzu, Stanica Servis za savremeni ples dobila je priliku da sa svojim partnerima iz Hrvatske i Makedonije razvije projekat *Teen Generator*. Njime su francuska iskustva u građenju buduće publike za ples prilagođena potrebama ovdašnjih plesnih zajednica da rade sa mladima i približe im jezik i značenje dvadesetovekovnih i savremenih plesnih praksi. Kroz ovako ispričanu (plesnu) istoriju naše kulture promiču i kratke priče o umetnicima i delima koji su obeležili i specifičan razvoj onoga što danas nazivamo savremenim plesom u Srbiji, Makedoniji i Hrvatskoj, sa naglaskom na savremene autore kako bi se afirmisao njihov rad u ovoj sredini. Time smo želeli da pokažemo da se ono što se danas formira i razvi-

ja u svetu savremenog plesa u našem regionu nadovezuje na evropsku (i američku) istoriju plesa, ali, u isto vreme, nosi specifičnosti ovog kulturno-političkog konteksta i svih njegovih dobrih i loših strana. Kako je savremeni ples među najmlađim oblastima savremene umetnosti, što mu daje slobodu da se razvija bez opterećenja nasleđa i institucionalizovanih kanona, on teško dolazi do svog mesta u sistemu kulture. Otud je potreba za ovakvim projektima još veća jer oni omogućavaju kontinuitet u obrazovanju i informisanost o oblicima plesne umetnosti i među decom (budućim stvaraocima ili publikom) i među nastavnicima koji su važni medijatori u procesu razvoja i negovanja kulturnih potreba dece.

Ove dve istorije su samo prvi korak u daljem razvoju projekta *Teen Generator* jer će one biti sredstvo za rad sa decom u osnovnim i srednjim školama širom našeg regiona. Aktivnosti će se razgranavati tako da obuhvate što više škola, kulturnih centara, festivala i drugih mesta na kojima se neguje posvećen rad sa decom i ulaganje u njihovu budućnost.

Zahvaljujemo se Nacionalnom centru za razvoj koreografije u Tuluzu na nesebičnoj pomoći da se njihova ideja proširi u ovom delu Evrope, kao i Francuskom institutu u Beogradu i mreži Teatroskop koji su nam pomogli da projekat lakše pripremimo i otpočnemo.

# U tom trenutku i na tom mestu

Izdvojili smo deset vremenskih odrednica iz prošlog veka i sklopili jednu od mnogih mogućih priča o istoriji plesa.

Ovih deset važnih datuma ne treba da prikažu sveobuhvatnu i objektivnu istoriju plesa. Oni samo ukazuju na neke značajne događaje u kojima se velika istorija čovečanstva ukršta sa plesom. Iznenađujući pomaci podsećaju nas da telo nosi sopstvenu mitologiju i svedoči o velikim kulturnim ili industrijskim naprecima jednog društva.

U trenutku i na mestu radanja jednog plesa, sam ples biva ponet telom čija avantura prevazilazi maštu i vreme u kome se odvija.

Istovremeno, ovih nekoliko odabranih sekvenci povezano je i sa napretkom tehnika slike, koje ostaju jedan od načina da se uhvati pokret i da on tako dobije dokumentarni status.

Zahvaljujući magiji filmova sačuvanih u Kinoteci plesa u Parizu, ovih deset datiranih događaja, prenoseći nas u bivstvovanje koje je mnogo više od plesa, svedoče o jednom veku pokreta i načinu na koji ih plesači i koreografi tumače.

**ISTORIJA PLESA U  
U 10 DATUMA**



1896.  
Loi Fuller, *Spiralni ples*  
(Loie Fuller, *Danse serpentine*)

*Danse serpentine* (Spiralni ples) izmislila je Loi Fuller, koreografkinja američkog porekla, koja je živela u Francuskoj. Ovaj ples svečano otvara XX vek uz pronalazak elektriciteta koji će dodatno promeniti pozorišni i dramski mizanscen. Uбудućе, zahvaljujući njenim istraživanjima, ples će biti osvetljen, električna svetlost na revolucionarni način otkriće telo koje pleše. Loi Fuller je prva plesačica koja je eksperimentisala sa novim tehnologijama svoga vremena, sa električnom svetlošću, čak i sa radijumom. Prvi ples kao iskušenje da se telo učini apstraktnim snimili su i prikazali braća Limijer, pronalazači filma, 1895. godine i može se reći da je ovo prvi ikada snimljeni ples. Ovo je originalna verzija braće Limijer, koja je u kasnijem periodu bila ručno obojena.



1913.

**Posvećenje proleća (Le Sacre du Printemps)**  
Pariska opera – Mari-Klod Pjetragala (Marie-Claude Pietragalla)

1913. godine ruski baletski igrač Vaslav Nižinski (Vaslav Nijinski) uradio je koreografiju *Posvećenje proleća* na muziku Igora Stravinskog. Ova, za svoje doba totalno inovativna koreografija, preispituje odnos prema sebi i ležernosti. Nižinski donosi ples usidren za pod, a stopala nisu više spolja, kao u klasičnom plesu, već okrenuta ka unutra. Muzička partitura, u nepravilnoj ritmici, uskovitlava uobičajene akustične efekte i doprinosi inovativnosti koreografije. U vreme stvaranja ovog plesa u Parizu, veliki deo publike teško je shvatao pristup dvojice stvaralaca i delo je izazvalo pravi skandal. Igraće se samo osam puta za života Nižinskog i moraće da čeka na sedmogodišnju obradu na kojoj je radio Joffrey Ballet kako bi 1987. godine došao do verzije bliske originalu. I to je ona verzija koja se igra danas na repertoaru Baleta Pariske opere i koju vidimo u scenama plesa Mari-Klod Pjetragale, tadašnje zvezde baleta. Rođen u nerazumevanju i skandalu, ples *Posvećenje proleća* od tada je inspirisao više od stotinu koreografa.



1935.

Insert br. 3: Fred Astair i Džindžer Rodžers  
(Fred Astair & Ginger Rogers)

*Cheek to Cheek*, insert iz filma *Top Hat* Marka Sandrića

Duet Freda Astera i Džindžer Rodžers pripada historiji američke muzičke komedije; radi se o filmskom žanru koji je mešavina pesme, plesa i pozorišta. Nakon dva početna pokušaja sa svojom sestrom Adel u kabareima, Fred Aster posvetiće svu svoju karijeru filmu. Redak primer plesača koga čitav svet zna zahvaljujući filmovima, ali koga je malo njih videlo da „istinski“ pleše. On i njegova partnerka Džindžer Rodžers ostali su najslavniji plesачki par u historiji filma. Snimiće zajedno desetak filmova u savršenom umetničkom skladu, o čemu svedoči ovaj insert. Zaplet muzičkih komedija, obično ležeran, služio je pre svega isticanju vrednosti samog plesa. Naslednik nemog filma, muzički film, u osnovi zabavnog karaktera, biće, tokom tridesetih godina, jedan od omiljenih žanrova Amerike koja je tako mogla da ozbiljne ekonomske probleme zaboravi i utopi u virtuoznosti plesa i ljubavnim peripetijama izvođača.



1936.

Olimpijske igre u Berlinu  
Insert iz filma *Olimpija*, *Bogovi stadijuma*, 2. deo: *Pragnik lepote*  
Leni Rifenštal (Leni Riefenstahl)

Otvaranje Olimpijskih igara u Berlinu 1936. bića prilika za veliku demonstraciju moći ujedinjenja Nemačke oko Adolfa Hitlera. Da bi na sceni došla do izražaja veličanstvenost koju su želeli da daju ovoj manifestaciji, upućuje se poziv nekolicini koreografa. Jozef Gebels, ministar informacija i propagande, zahteva od filmske režiserke Leni Rifenštal da svoj talenat stavi u službu te moći. Ona će to učiniti filmom nazvanim *Olimpija*, *Bogovi stadijuma*, koji je prava oda veličanstvenom telu i trijumfu volje. Odabrani insert pokazuje kako jedan pisani pokret prenet u partituru može da se umnoži u hiljadu primeraka. Moglo bi da se radi ovde o jednoj izokrenutoj primeni koreografskog zapisa koju je izmislio Rudolf Van Laban, koreograf i teoretičar plesa. Njega je jednog dana Hitler pozvao da režira ceremoniju otvaranja Olimpijskih igara, a sutradan će mu se Gebels „zahvaliti“. Kako bilo, njegov sistem zapisa/notacije opstao je do današnjih dana kako bi sačuvao sećanje na koreografiju uz pomoć partiture zapisane na papiru. Koreografski zapis/notacija ostaje, sa ovim snimkom, najpouzdaniji način da se ponovo otkrije specifičan ples.





1942 .

**Braća Nikolas (Nicholas Brothers)**  
Insert iz *Orchestra Wives* / Archie Mayo

Braća Nikolas bili su crna plesna kontrateža duetu Fred i Džindžer. Kada ih je Koton klub u Njujorku angažovao 1932. godine, najmlađi brat imao je samo jedanaest godina, a igrali su na muziku najpoznatijih džezera, prvenstveno Djuka Elingtona i Keba Kaloveja, uglavnom za belu publiku. Diskriminacija koja u to vreme vlada u Sjedinjenim američkim državama zapravo zabranjuje crncima pristup kabareima. Nakon prvog nastupa u jednoj muzičkoj komediji na Brodveju, postaju popularni zbog svojih spektakularnih koreografskih zahvata za razne filmove. Proslavljaju stil koji im obezbeđuje mesto u istoriji stepovanja, zbog akrobacija i veoma neobičnog korišćenja prostora kao što su, na primer, stepenice koje vidimo u ovom insertu. Njihov uticaj na hip-hop plesače i danas se oseća, a neke od pokreta koje su izmislili srećemo kod aktuelnih mladih koreografa.



1966.

**Trio A / Ivon Rainer (Yvonne Rainer)**

Insert iz Trio A, koji je snimljen 1978, *The Mind is a Muscle*, 1. deo

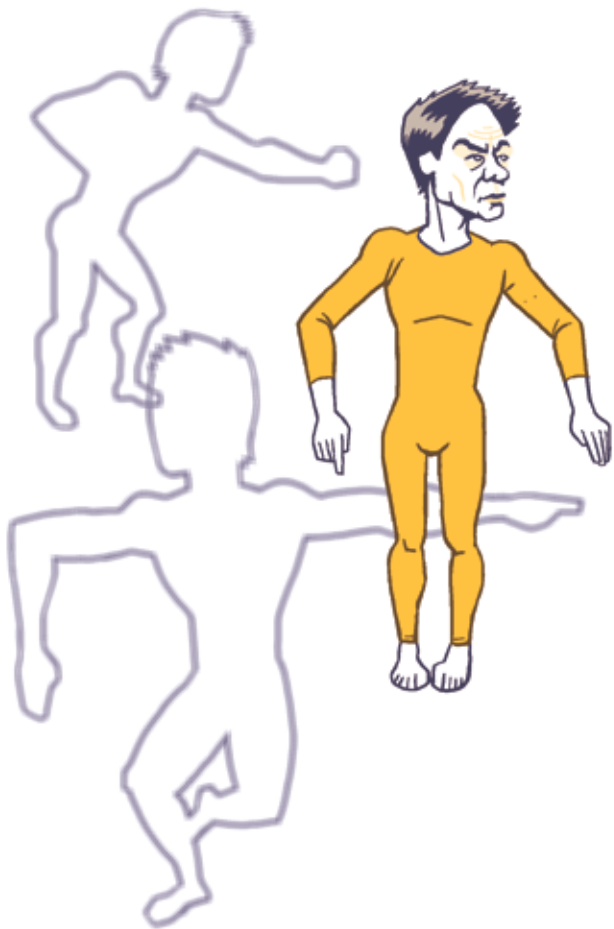
*Trio A* je koreografija od četiri ipo minuta koju izvode troje performerica u Njujorku 1966. godine. Komad razvija jednu neprekidnu akciju iz koje je eliminisan svaki upečatljivi momenat, akcenat ili figura u korist fluidnog, neutralnog kvaliteta koji poništava svaku virtuoznost. Ovaj komad, koji se smatra manifestom postmodernog plesa navodi na razmišljanje. Tu koreografija dovodi u pitanje sve ono od čega je sazdan spektakl, i to kroz onu poznatu izjavu "Kažemo ne velikom spektaklu, ne virtuoznosti, ne transformacijama i magiji i pretvaranju, ne glamuru i transcendenciji slike zvezde itd ..." Ovaj uveliko prečišćeni ples rođen je u trenutku kada se američki umetnici okupljaju kako bi organizovali politički angažovane manifestacije i izrazili protest prvenstveno protiv rata u Vijetnamu. Radikalnošću svojih izjava i svoje angažovanosti u američkom društvu, Ivon Rainer i danas vrši uticaj na savremene koreografe.



1968.

*Misa za sadašnje vreme* / **Moris Bežar (Maurice Béjart)**  
Insert iz komada predstavljenog na festivalu u Avinjonu 1968.

Ova verzija *Mise za sadašnje vreme* izvedena u Avinjonu 1968, uveliko doprinosi preispitivanju formi spektakla kakve je od svog osnivanja do tada Avinjonski festival predstavljao. Godinu dana pre tog nastupa, po prvi put, plesači trupe *Moris Bežar, balet XX veka*, dospeli su do velike pozorišne scene Papske palate u Avinjonu. Njihovi kostimi, džins i majice koji su izgledali kao da su uzeti iz plakara omladine toga doba, jezik koreografa koji je suštinske životne teme povezoao sa aktualnim događajima, sve to nalazi odaziv kod mlade publike. 1968. u Avinjonu se vodi debata oko oko studentskih demonstracija maja te godine., Francuska ispisuje značajnu stranicu svoje istorije dovođenjem u pitanje normi jednog društva koje omladinu više ne prepoznaje. Događaji iz maja '68. imaju zapažen uticaj, posebno kroz oslobađanje tela koje će se odraziti u plesu. Tog leta '68. u Avinjonu, Moris Bežar i njegovi plesači biće simbol tog oslobađanja.



1978 .

**Mers Kaningam (Merce Cunningham)**  
*Insert iz Merce by Merce by Paik / Nam June Paik*

Ovo originalno delo potpisuje Nam Džun Paik (Nam June Paik), video umetnik korejskog porekla, koji se početkom šezdesetih godina nastanio u Njujorku. Nakon susreta sa slavnim američkim koreografom Mercom Kaningamom, odlučuje da realizuje njegov portret pun humora. Ovo ostvarenje, koje se smatra prvim video-plesom, pokazuje ponovljeni, umnoženi ples, prožet neočekivanim događajima, kao što je prolazak jednog psa, i koji sa lakoćom premešta telo u mnoge predele. Sav od kolaža, montaža, fragmentacije pokreta, video je upotpunjen nekonvencionalnim humorom velikih umetnika okupljenih oko Mersa Kaningama, kao što su Džon Kejdž (John Cage), muzičar, ili Robert Raušenberg (Robert Rauschenberg), likovni umetnik. Ovi američki umetnici zajedno su ispisali najljepše stranice istorije umetnosti XX veka. Uvek prateći tehnološki napredak, Mers Kaningam nastavlja da stvara, uz ogromnu slobodu duha, mesta ukrštanja tehnoloških dostignuća i koreografije.



1989.

Majkl Džekson / Vinsent Peterson  
(Michael Jackson / Vincent Paterson)  
Insert iz klipa *Smooth Criminal* - Vincent Paterson

Majkl Džekson je započeo karijeru sa svojom braćom i grupom The Jackson Five. Ovaj pevač je sam učio ples gledajući filmove Freda Astera. Solo karijeru izgradio je zahvaljujući osobenosti svog glasa i svog plesa. Bio je jedan od prvih koji su se oslanjali na efekte video klipova da bi predstavio svoju pesmu. Video klip je mali promotivni film u muzičkoj industriji, a u svojim klipovima Majkl Džekson je doveo svoj stil do krajnjih granica sofisticiranosti i perfekcionizma, mešajući break dance, rock i disco. Izmislio je nekoliko pokreta kojima se upisuje u istoriju plesa - to su njegove piruete, njegove poze i njegov slavni moonwalk koji je postao veoma korišćena figura u hip-hop spektaklima Vinsenta Petersona, režisera ovog klipa i scenografa nekoliko spektakularnih koncerata pevačica Madone i Bjork. Peterson spaja razne vrste slike i tona sa novim tehnologijama i pripada velikom američkom talasu koji je nastao sa mjuzikholom (music-hall) i nastankom velikih gradova. Pored ostalog, on je i autor kratkometražnog filma snimljenog u znak sećanja na atentat 11. septembra u Njujorku.



2012/2013.

Dušan Bročić, Ana Dubljević, Igor Koruga,  
Jovana Rakić Kiselčić, Marko Milić, Ljiljana Tasić  
*Privremenici / Temporaries*

Krajem 1990-tih i početkom 2000-tih godina u Srbiji počinje da se razvija scena savremenog plesa. U ovom periodu formiraju se nove plesne prakse i mladi umetnici koji su oslobođeni stega tradicije (ples doživljavaju kao svoj istraživački prostor, oslobođeni klasičnog shvatanja te umetnosti). Nova umetnička oblast ima mnogo prepreka za razvoj, ali i snažne podsticaje u vidu međunarodne razmene i saradnje, obrazovanja u evropskim plesnim centrima, nastupa širom sveta i slično. Zato umetnike naročito zanima kako da u plesu, kroz koreografiju kao proširenu umetničku praksu, uz elemente performansa, muzike, teorije umetnosti, novih medija, stvore nove oblike predstave kojima će publici prenositi svoja iskustva i uslove u kojima njihova umetnost nastaje (u Srbiji).

Predstava *Privremenici / Temporaries* je koncipirana kao društvena igra u kojoj učestvuju i autori/izvođači predstave i publika. Početna situacija liči na piknik, ne postoji izdvojen prostor za izvođenje, već svi učestvuju i sede na prostirkama zajedno, bez razlike između umetnika/izvođača i publike. A onda - umetnici predlažu razne društvene igre kojima se publika aktivira i uključuje tako da počinje da razumeva uslove rada i njihove posledice - iscrpljenost, privremeni ugovor, prekinut kontinuitet rada, nesigurnost, neizvesnost, marginalizovanost, solidarnost i kompeticija.

Ovaj rad okupio je čitavu generaciju umetnika koji su sasali u takvim uslovima razvoja savremenog plesa u našoj zemlji i koji će biti predvodnici novih umetničkih i aktivističkih poduhvata u oblasti kulture.

# ISTORIJA PLESA U 10 DATUMA

## *Izdavač*

Stanica – Servis za savremeni ples  
Kraljevića Marka 4, Beograd

## *Za izdavača*

Marijana Cvetković

## *Koncepcija, realizacija i produkcija*

Centar za koreografski razvoj u Tuluzu / Midi-Pyrénées  
Uz podršku Regionalne direkcije za kulturu Midi-Pyrénées

## *Autorka tekstova u verziji na srpskom jeziku i lektura*

Marijana Cvetković

## *Ilustracije*

Nikola Korać

## *Dizajn i prelom*

Mane Radmanović

## *Štampa*

Standard2, Beograd

Beograd, 2018.

*Uz podršku Teatroskopa kao dela FranceDanse Orient-Express programa.  
Teatroskop su inicirali Francuski institut, Ministarstvo kulture i Ministarstvo  
evropskih i inostranih poslova Francuske.*

